

OPVOEDING EN ONDERWIS

Rome en wij.

II.

Een vorige maal vertelde ik u, hoe ik het met de redactie van „Ons eigen blad” (R.-K.) aan den stok heb gekregen.

Het debat liep toen over een drietal punten. Inleidend was mijn verklaring, dat ik geen papenhater ben en daarbij sprak ik de verwachting uit, zulk een haat maar dan andersom ten opzichte van onze groote mannen in de historie niet van onze Roomsche mede-christenen te verwachten.

Voorts ging het over de kleineerende voorstelling, die zekere Canite Tuba van mannen als Willem van Oranje en den Koning-Stadhouder Willem III had gegeven in een serie artikelen, terwijl ik ten leste attendeerde op het grootdoen met de Gorkumsche martelaren, die immers in het niet verzonken bij de duizenden martelaren van het Protestantisme in Nederland.

Ik eindigde met te hopen, dat we de dingen in deze tijden anders zouden zien. Over en weer. Vooral om den gemeenschappelijke vijand: het anti-christendom.

In mijn tweede ingezonden (1-7-35) ben ik begonnen met de verzuchting, dat ik het gevoel had gekregen, dat onze denkwereld zoo ver uit elkaar ligt, dat je elkaar toch niet begrijpt.

Toch — tegen hoop op hoop — heb ik de pen weer opgenomen.

Nogmaals heb ik uiteengezet, dat je papenhaat vindt, bij de menschen, die zelf geen omlind kerkbegrip hebben, bij hen, die zelf hun belijdenis zijn kwijtgeraakt, zooals bij het Ned. Herv. Kerkgenootschap, dat het presbyteriaal systeem heeft verloochend, zijn belijdenis-eenheid kwijt is en nu meer en meer zijn vat op de leden verliest. Daarnaast zijn de groepen, die conventikel en kerk verwarren.

Al deze menschen weten niet in hoeverre ze met Rome kunnen samenwerken. Zijn bang voor diens afgesloten eenheid en systeem, en in hun angst worden ze haters van Rome.

Zoo is het bij ons niet. Wij als Gereformeerden stellen ons zuiver, beter: gezuiverd presbyteriaal stelsel tegenover Rome's hiërarchie, gaan rustig onze eigen weg, wel belijnd, en weten waar scheiding, maar ook waar samenwerking moet zijn.

Wat nu betreft C. T.'s geschiedbeschouwingen — ook hier, zoo antwoordde ik — wilde ik gelooven, dat hij waarheid schreef, wat betreft de historische personen. Maar de voorstelling der dingen, het weergeven van de waarheid is nog iets anders. Zet tien kinderen bij een gebeurtenis — een straatongeluk b.v. — laat ze er alle tien een opstel over maken. Alle tien zullen ze de waarheid weergeven, maar elk met eigen visie. Zoo is het zelfs bij de Evangelisten. Vandaar de schijnbare tegenstrijdigheden, die in de Evangelien voorkomen. Zoo zijn dan de feiten wellicht juist weergegeven, maar toch gekleurd en eenzijdig.

En wat de martelaren aangaat, zoo schreef ik verder — als C. T. zoo nauwkeurig de Gorkumsche martelaren-historie napluist, laat hij dan ook zoo objectief mogelijk de duizenden andere gevallen, waarin de Roomsche kerk officieel, kerkelijk gelijkt, menschen heeft laten martelen en terdood brengen, nagaan.

Al ben ik ook geen deskundige op dit gebied — een mensch met een groot gezin en drukken werkkring heeft nu eenmaal niet den tijd, dien een man als C. T. (vermoedelijk een ordebroeder. K.) daarvoor heeft — toch meen ik, dat er zeer velen der Protestanten zijn gemarteld. En dan blijft dit onderscheid: Wat Lumey deed, ondernam hij op eigen initiatief en de Prins heeft hem dan ook later uit zijn ambt ontzet. Bovendien: als je een goedaardigen hond met messen prikt, wordt ook zoo'n dier ten leste dol van woede. Zoo was de stemming van ons volk destijds.

Maar Rome heeft met zijn inquisitie precies gedaan, wat nu de Staat in Rusland en Duitschland doet. Of zijn niet de vreeselijke martelingen van de Albigenzen, Waldenzen, Hussieten, Hugenoten (Bartholomeüsnacht!) enz. kerkelijk gesanctioneerd?

Ik nam dus over wat de redactie mij aanraadt: Bestudeert C. T. onze martelaren, hij zal ontdekkingen doen...

Natuurlijk heeft C. T. het recht — zelfs den plicht — zijn leerlingen op deze wijze in te lichten over de Gorkumsche martelaren, maar evenzeer heeft hij dat te doen over de fouten zijner voorvaderen en der Kerk in vorige eeuwen. Of neemt de redactie de vervolgingen nog voor haar rekening? Keurt zij het doodden van menschen om des geloofs wille goed? Wij — zoo ging ik voort — hebben art. 36 der Ned. Geloofsbelijdenis gewijzigd. Hoe is dat bij u?

Wat de martelaren betreft: In deze is Rome's schuld zoo groot, dat het m.i. beter is met er-

kenning van ongelijk nu in deze tijden te zeggen tegen zijn mede-christenen-schriftgeloovigen: Zie, gij hebt in het verleden gezondigd — ik zelf heb der overtreding zeer veel gemaakt — nu laat ons niet meer, dan in afkeurenden zin over die houding spreken, doch veeleer in deze dagen van geestelijken afval en verbreking der normen door God zelf gesteld, zoeken wat ons vereent, en, stoelend op denzelfden wortel des geloofs, opbloeien als planten in Gods hof, totdat de wedergekomen Christus ons van onze dwaasheden en dwalingen gereinigt zal hebben en wij, zoowel C. T. als Collega Zwartbroek en De Boer (Roomsche collega's bij het debat betrokken. K.) met mij, zullen wandelen van onze zonden gereinigt door het offer van Golgotha. Want dat is de kern.

Merkwaardig is het volgende gedeelte van het antwoord der redactie.

„De heer Kok heeft nu zelf duidelijk aange-toond dat C. T. met zijn geschiedenisartikelen een hoogst nuttig en noodzakelijk werk deed.

Hier zien we een Protestant van ontwikkeling, die ons — en dat kan niet anders dan met vol-maakt goede trouw — oude fabels voorhoudt als historische feiten: dat Rome met zijn Inquisitie precies gedaan heeft wat nu de Staat in Rusland en Duitschland doet; dat de „vreeselijke martelingen van de Albigenzen, Waldenzen, Hussieten, Hugenoten (Bartholomeüsnacht!) enz. kerkelijk zijn gesanctioneerd; dat deze ketters, waarbij groepen zijn, die in hun optreden voor Bolsjewiken niet onderdeden in wreedheid, gelijk te stellen zijn met onze Katholieke martelaren; dat op Rome een ontzettend groote schuld rust inzake het martelen van ketters, waartegenover zelfs de daden van een Lumey wel vergeten mogen worden. Daarbij — en dat kan trouwens moeilijk anders bij een niet-Katholiek — blijkt de heer K. in het geheel niet in te zien, dat iemand, die als Martelaar voor het Katholiek geloof sterft, vol-strekt niet gelijk te stellen is met iemand, die — zij het in subjectieve onschuld door verblinding — als ketter berecht werd in vroeger tijden. Dat de Katholieke jeugd opgevoed zou moeten worden tot eerbied voor de Katholieke en Pro-testantsche Martelaren is een absurditeit. Katholieken en Protestanten staan hier werkelijk voor een onoverbrugbare kloof gescheiden. Doch voor een onderling waardeeren en samenwerken behoeft deze kloof niet overbrugd te worden. Even-min als die van onze Kerkleer. De heer K. er-kent, dat C. T. de waarheid schreef; hij trekt het althans niet in twijfel.

Maar hij zal evenmin in staat zijn om aan te toonen, dat C. T. in zijn artikelen had moeten in-lassen van de „duizende andere gevallen” (welke?) der „Protestantsche Martelaren”, om niet eenzijdig te zijn.

Bij zulke waanvoorstellingen en misvattingen, waarin de heer K. inzake de Martelarenkwestie blijkt vast te zitten kan zijn oordeel over de art. van C. T. moeilijk door ons als juist worden aan-vaard.

Tegen de examens, examenboekjes en meerdere opvattingen die steeds nog dezelfde gedachten in Roomsche kringen binnendragen, doet C. T. een nuttig en noodig werk.”

Tot zoover Fr. Rombouts.

Nu had ik bij den aanvang van het tweede artikel in „Ons eigen blad” gezegd, dat dit mijn laatste woord zou zijn.

Ik geloof ook niet dat we verder komen. Toch kan het zijn nut hebben als Gereformeerden uit deze re- en dupliek enkele conclusies te trekken. Dat zou ik dan gaarne in een derde (slot-)artikel doen indit blad.

Noordwijk aan Zee.

J. E. KOK.

De „Haagsche vrienden” en de Afscheiding.

III.

Degenen die Capadose kennen en in intiem geestelijk verkeer met hem leven behoeven niet in twijfel te staan hoe hij denkt over een steeds meer en meer gevreesde scheiding in de vader-landsche kerk. Twent is vertrokken en zal zich voegen bij de vrije kerk in Frankrijk. Kohlbrügge had nauwen omgang met dezen gehad, daarom toen er in Utrecht een oploop verwekt werd in verband met de samenkomsten aldaar door dezen jongen man geleid en de geruchten van een mogelijke scheiding persoonlijk tot Capadose, nog te Scherpenzeel woonachtig, kwamen, bezwoer hij den man, die hem dit boodschapte, toch scheu-ring te voorkomen. Daarom ook betuigt hij van uit Den Haag Da Costa zijn groote ingenomenheid en „samenstemming” met de voorrede voor de jongste uitgave van werken van Bilderdijk, en hij verzekert: „ja, die voorrede is inderdaad noodzake-lijk geweest bijaldien Bilderdijk over eene schei-ding der kerk als iets goeds geschreven heeft. Ik weet zelfs niet of het niet beter geweest ware, in

dat geval in de critique positie waarin wij zijn, dat stukje achterwege te laten: doch gij zult het, zoo gaat hij verder, voorzeker wel gewikt en gewogen hebben en goede gronden hebben gehad om het te laten 't licht zien. Daarenboven zijn de Schriften van dien aard, als die van Bilderdijk, minder onder 't geringe volk verspreid en zelfs verspreidbaar om zoo te spreken; en daarom ook minder gevaarlijk bij mingcoeffenden tot een wapen of aanmoediging ter afscheiding te strekken”.

Zoo is er dan „samenstemming” tusschen deze beide bloedvrienden inzake eene „scheiding der kerk”, en in denzelfden brief waarin Capadose deze dingen schrijft, betuigt hij zijn hartelijk en innig genoegen gemerkt te hebben, dat de kleine oneenigheden, die er betrekkelijk Laatsman tus-schen hen beiden bestonden, genoegzaam zijn ver-dwenen.

In dezen brief dan treffen wij eene duidelijke aanwijzing van het standpunt door deze beide voormannen van het Réveil ingenomen tegenover eene mogelijke scheiding, en eveneens hoe zij staan tegenover de factie Laatsman. Reeds in den volgende brief komt hij terug op Laatsman en verklaart, dat wat het vraagstuk aangaande de rechtvaardigmaking en heiligmaking betreft, hij niet geloofst, dat zij daaromtrent eens zullen wor-den, echter acht hij het „verschil in een zekeren zin bijkomstig” en er zijn zoowel voor Da Costa's gevoelens als voor het zijne onderscheidene zeer geachte schrijvers bij te brengen, en in de practijk kan, naar zijn oordeel, hun beider „gevoelen niet uiteen loopen”.

Tegen dezen tijd komt hij in aanraking met Van Golverdinge, een van de mannen in Den Haag, die het eerst de Hervormde Kerk zullen verlaten. Echter nu nog was „dit pas beginnend jongmensch een of meermalen ten zijnen vereenigd”.

Ook zijn de beide vrienden niet erg ingenomen met de geschriftjes van Van der Feen. Capadose schrijft in zijn eersten brief van Januari '34: „Wat gij mij schrijft ten opzichte van uwe phrase nopens den onschijnlijken, bekrompen sectengeest, meent gij in der waarheid, dat tegen de belachelijke gevoelens die gij van den goeden van der Feen aanhaalt, of tegen dergelij-ke inbeeldingen, zooals gij ze terecht noemt, zoo bijzonder behoort gewaarschuwd. Ik twijfel of er twintig in 't geheel land gevonden worden, die dergelijke dwaasheden aankleven”. Hij schrijft dan verder: „maar hoe gij zulk een wartaal als die zonderlinge stellingen van Van der Feen hyper orthodoxie noemt, vat ik niet, evenmin dien naam als die van ketterij verdient het. 't Is louter onzin”.

Bij den aanvang van het veelbeteekenende jaar 1834 komt de beweging in de Hervormde Kerk in het Noorden des lands dicht bij de vrienden in Den Haag. Hij vindt er eenige afleiding in bij zijn onaangename attestatie-kwestie. Als hij daar-over aan Da Costa schrijft en mededeelt, dat Den Haag gevaar loopt den in den réveilkring zoo geliefden en gewaardeerden Ds Secretan te verliezen, omdat de Academie van Lausanne hem „gepolsd heeft om professor in 't dogmatische aan deze Hoogeschool te worden”, dan breekt hij in eens af met dezen laatsten zin van den brief: „Doch daar is Van der Kemp, met wien ik over zijn stuk moet spreken, 't welk hij weldra tegen Hofstede de Groot hoopt in 't licht te geven. Met dit stuk zal Groen in een allerbelangrijkste ver-handeling, met betrekking tot de vervolgingen tegen de Afgescheidenen, geschreven in het Fransch voor een Zwitserschen vriend zijn groote ingenomenheid betuigen.” Men ziet uit de mede-deeling van Capadose hoezeer de Haagsche réveil-mannen met elkander te rade gaan in schier al hun handelingen met betrekking tot de bewegin-gen. Immers in den zomer van ditzelfde jaar zul-len Van Hogendorp en Van der Kemp de ont-werpen hunner memoires ten behoeve van De Cock en den kerkeraad van Ulrum eveneens met elkaar bespreken.

Nog in deze zelfde maand vraagt hij, of Da Costa ook weet „wie de schrijver is van het boekje: de vriendelijke vraag van een vrienden-kring beantwoord uit Damerau, te Groningen gedrukt: waarvan stijl en inhoud (niettegenstaande eenige dwalingen hun leed deden) zoo uitmuntend en zoo treffend zijn, dat het hem bijzonder intri-gueert wie of de schrijver is”. Wat zou, zoo vraagt hij verder, toch beteekenen uit Damerau? Hij is van oordeel, dat het zakelijke van vele stukken bij Hofstede in dit uitstekend stukje helder weerlegd zijn en De Cock „recht verdedigd”, derhalve voegt hij er aan toe: „Gij moet het absoluut lezen en schrijf er mij dan eens over”. In dezen zelfden brief betuigt hij zijn blijdschap er over, „dat onze Messchert nu definitief tot een werkzaam leven geroepen wordt, hoewel voor ons weer een verlies is, daar zijne nabijheid bij Rotterdam en de meerdere kans als onze Betsy daar eens zal gestabiliseerd zijn, dat ik zoo eens overvlieg over en weder de gelegenheid om elkaar van aange-zichte te zien begunstigde. Doch het voorrecht is te groot voor hem, dan dat ik in het minste mijn gemis in aanmerking neem. Wat associatie be-treft, ik ben daar wel nooit voor geweest, doch hier is 't niet geheel dat, 't is veeleer een departie van de twee deelen die te samen tot een goeden

Boekverko-
ment en a
Messchert
behoort: e
en ander
gen ook ni
Westendor
mijn hartel
gaven kom
Eer in de
tot geloofs
en de ondi
ding van
In de lijn
wat tot Zij
dore zeer
betrekk
gevangen.
Nederlands
Capadose
wonder, da
wordt ged
orgaan, da
dienen. Ge
besloten is
en 't geen
der Archiv
der, mijn
dikwerf ov
wij wel h
gesproken,
edoch ik
daaglijks h
Geestes, al
door Gods
wij dien C
ons en zel
voegzaam
moeten lab
of stramhe
doms) geli
het dus m
dracht van
naar mijn
verzocht z
hand en le
zenden”.
meer van
en er aan
doen.

Capadose
Da Costa
naar en V
over den
zekeren, d
innigste a
mogen ge
hoe Da C
gebruikte,
en vooral
Dan vervo
ces die w
voorzeker
ren zeer
't systeem
eenige wel
werken
komen als
om de ben
ters Jezus

K. te V.
antwoorden
dat het —
te doopen
mijn meeni-
zaak van d
men zich t
a. voorop
b. de opv
het hoofd v
waarin die
vaard, af te
gezinnen —
niet naar s
c. de bep
afhangen v
objectieve,
en normen.
zal door des
worden. Me
die van des
van partice
d. een w
en haastig
voor de op
inderdaad.
Nu deze ee
diens obje
voldoende.
Dit wat
voorts, wat
in de kerk
kan”) is e
recht. B

arin wij zijn, dat
gij zult het, zoo
vikt en gewogen
gehad om het
zijn de Schriften
derdijk, minder
zelfs verspreid-
om ook minder
een wapen of
strekken".

tusschen deze
scheiding der
aarin Capadose
ijn hartelijk en
dat de kleine
Laatsman tus-
gzaam zijn ver-

eene duidelijke
oor deze beide
omen tegenover
eens hoe zij
i. Reeds in den
Laatsman en
aangaande de
ing betreft, hij
ens zullen wor-
In een zekeren
voor Da Costa's
rscheidene zeer
n in de practijk
„gevoelen niet

raking met Van
Den Haag, die
tullen verlaten.
nd jongmensch
eenigd".

erg ingenomen
een. Capadose
uari '34: „Wat
phrase nopens
bekrompen
waarheid, dat
ie gij van den
tegen d'erge-
terecht noemt,
twd. Ik twijfel
onden worden,
en". Hij schrijft

en wartaal als

Van der Feen
niet, evenmin
rdient het. 't Is

eekenende jaar
rmde Kerk in
ij de vrienden
afleiding in bij
t. Als hij daar-
edeelt, dat Den

réveikring zoo
cretan te ver-
Lausanne hem
ogmatische aan-
breekt hij in
van den brief:

t wien ik over
j weldra tegen
te geven. Met
angrijpste ver-

vervolgingen
reven in het
nd zijn groote
uit de mede-
laagsche réveil-

n in schier al
ot de beweging
zelfde jaar zul-

Kemp de ont-
hoeve van De
eveneens mel

agt hij, of Da
er is van het
een vrienden-
te Groningen

iet tegenstaande
oo uilmuntend
bizonder intri-
ou, zoo vraagt
me ar? Hij is

ele stukken bij
elder weerlegd
derhalve voegt
bluut lezen en
dezen zelfden

er over, „dat
en werkzaam
ons weer een
Rotterdam en
daar eens zal

overvlieg over
ar van aange-
t voorrecht is
et minste mijn
associatie be-
geweest, doch
een departie
ot een goeden

Boekverkoper noodig zijn. Hoveker de manie-
ment en al het manale, dat niet gering is en
Messchert al wat tot 't gebied van 't Judicium
behoort: er ontbreekt dan nog aan beide 'teen
en ander van 't geen tot dergelijke ondernemin-
gen ook niet kan gemist worden, daar zal vriend
Westendorp wel voor zorgen. Maar bovenal is
mijn hartebede, dat de Heer, van Wien alle goede
gaven komen en die kennelijk iets bouwt tot Zijn
Eer in den Lande, beide hand- en hoofdwerk
tot geloofswerk make, Zijn zegen er op doe rusten
en de onderneming dienstbaar make tot uitbrei-
ding van Zijn rijk in ons dierbaar vaderland".
In de lijn van dat bouwen door den Heere van
wat tot Zijn eer moge dienen beschouwt Capa-
dose zeer zeker ook wat hij heeft vernomen met
betrekking tot het „Journal" dat zal worden aan-
gevangen. Hij bedoelt de Stemmen. De uitgave der
Nederlandsche Gedachten van Groen, waarmede
Capadose zoo ingenomen was, is gestaakt. Geen
wonder, dat er in den kring van het Réveil direct
wordt gedacht aan de stichting van een nieuw
orgaan, dat aan hen tot spreekhuis zou kunnen
dienen. Gelken heeft hem verhaald, dat daartoe
besloten is en wel onder directie van de Cleroq
en 't geen hun niet bevalt is de uitwendige form
der Archives. „Overigens, zoo lezen wij dan ver-
der, mijn lieve vriend en broeder, wij hebben
dikwerf over 't Journal-werk te samen en zoo ik
mij wel herinner met volkomen samenstemming
gesproken, dezelfde bezwaren blijven er bij mij:
edoch ik ben volstrekt niet tegen, integendeel,
daaglijks leer ik meer dat wij de vrijmacht des
Geestes, als op den voorgrond in de leer die wij
door Gods genade gelooven en beleven stellen,
wij dien Geest ook in alles dus ook in 't geen
ons en zelfs niet op geheel losse gronden minder
voegzaam en nuttig voorkomt, ook volkomen vrij
moeten laten werken en van al wat naar stijfheid
of stramheid ('t kenmerk des vervals en des ouder-
doms) gelijkt, ons leeren vrij te houden. Ik zal
het dus met genoeg vernemen, en is de voor-
dracht van 't prospectus (waaraan ik niet twijfel)
naar mijn verwachting, dan hoop ik zelfs, des
verzocht zijnde, nu en dan onder de bestierende
hand en leiding Gods het een en ander mede in te
zenden". Het verwondert hem, dat hij er reeds
meer van schijnt te weten dan Da Costa zelf,
en er aan dezen in details mededeelingen van kan
doen.

Capadose heeft een brief door Schröter aan
Da Costa geschreven ter lezing gegeven aan Mole-
naar en Van der Kemp. Hij weet niet hoe deze
over den inhoud denkt, maar dit kan hij ver-
zekeren, dat hij opnieuw na de lezing daarvan „de
innigste aansluiting van den broederband heeft
mogen gevoelen. Het trof zelfs Van der Kemp,
hoe Da Costa als 't ware dezelfde uitdrukkingen
gebruikte, die hij in zijn gesprekken met Schröter
en vooral ook met Van Heumen gebedigd had." Dan
vervolgt hij: „die kleine diversien en nuan-
ces die wij te samen mochten hebben, en die
voorzeker ook bijzonder na uwe voorlaatste lette-
ren zeer verminderd zijn, zijn waarlijk meer in
't systeem of schikking dan in de zaken zelve: een
enige wellicht uitgezonderd namelijk de goede
werken der uitverkorenen, die mij steeds voor-
komen als niet volkomen voor God en daar-
om de bemiddeling en voorsprake des Hoogepries-
ters Jezus Christus behoevende."

G. KEIZER.

Correspondentie van de Redactie.

K. te V. — Wat Uw concrete vragen betreft, kan ik
antwoorden, dat ik zelf persoonlijk van meening ben,
dat het — indien mogelijk — behoorlijk is, de kinderen
te doopen op den eersten Zondag na de geboorte. Naar
mijn meening is een sacrament in eersten aanleg geen
zaak van de ouders, maar van de gemeente, en behoort
men zich te richten naar deze gedachten:

a. voorop gaat de gemeente;
b. de opvoeding staat onder verantwoordelijkheid van
het hoofd van het gezin; deze heeft dan ook de belofte,
waarin die verantwoordelijkheid wordt erkend en aan-
vaard, af te leggen als hoofd van het gezin; en normale
gezinnen — beide ouders lid der kerk — moeten zich
niet naar abnormale richten;

c. de bepaling van den tijd van den doop moet niet
afhangen van particuliere omstandigheden, maar van
objectieve, niet aan particulier inzicht hangende feiten
en normen. De vraag, wanneer de moeder mee kan gaan,
zal door den één zoo, en door den ander zus beantwoord
worden. Maar de tijd van de geboorte van het kind en
die van den openbaren eeredienst zijn niet afhankelijk
van particuliere opvattingen;

d. een weldaad, die God ons geeft, moet men gretig
en haastig aanvaarden. Was de verantwoordelijkheid
voor de opvoeding een zaak van de moeder, dan zou
inderdaad haar ja-woord niet gemist kunnen worden.
Nu deze echter bij den vader als gezinshoofd staat, is
diens objectief-representeerende toezegging inderdaad
voldoende.

Dit wat mijn particuliere meening betreft. De vraag
voorts, wat de historische exegese is van de uitdrukking
in de kerkenordening („zoo haast, als men dien hebben
kan") is er een van de wetenschap van het kerk-
recht. En daarvan heb ik, zooals U weet, geen ver-

stand. Slechts neig ik tot de meening, dat hier — alweer
in eersten aanleg — geen sprake is van de „mogelijk-
heden" in een bepaald gezin, maar van mogelijkheden
ten aanzien van den den Woord- en sacramentsdienst
instellenden kerkeraad. U zult begrijpen, dat ik daar-
om persoonlijk de kwestie van den doop wel niet zien
kan als een adaphoron; maar even stellig, als ik meen,
dezen regel te moeten volgen voor mij zelf, meen ik
ook verplicht te zijn, voor het kerkelijk leven te reke-
nen met den regel waarover ik in mijn vorigen brief
schreef: dat n.l. zoolang de wetenschappelijke exegese
van den kerkorde-regel niet vaststaat, men de consen-
tie van de ouders niet aan een bepaalde exegese
van sommigen binden moet. Er is in dezen geen
„genoegzame eenparigheid van gevoelen". Men kan dus
wel trachten, deze te verkrijgen „zoo haast als men
deze hebben kan" (!), bijv. door een onderzoek der
kwestie, met doórpratende argumentatie; hetgeen broe-
derlijk is. Maar men moet de gewetens niet binden
aan niet algemeen erkende resultaten van wetenschappe-
lijk onderzoek naar de historische interpretatie van een
kerkenorde-term.

Of men dan de gewetens „ongebonden" laten moet?
Geenszins; maar men binde ze met andere banden: a,
b, c, d.

K. S.

Mussolini, de „religieuze".

Reeds herinnerden wij er aan, hoe een „calvinistisch
weekblad" een medewerkster liet beweren, dat Mussolini
diep religieus was. Thans schrijft Ds Popma van Amers-
foort:

Wij weten nu, dat Mussolini een Bijbel op zijn tafel
heeft liggen en er alle dagen in leest. 'k Zou er niet
over spreken, als 't niet noodig was gebleken.

We hebben vroeger al eens gehoord, dat Hitler altijd
een versleten Nieuw-Testamentje in zijn zak heeft,
om zich, waar de gelegenheid zich voordoet, er in
te verdiepen.

Er zijn mensen, die dat belangrijk vinden. Inder-
daad kan het van belang zijn voor hun persoonlijk
leven. 'k Kan ook van belang zijn voor den toekom-
stigen biograaf, die voor 't zielkundig raadsel staat
hoe Mussolini 't klaar speelt voor Gods Woord te
buigen en tegelijk zich leerling van Nietzsche te
noemen en te roemen in de „eeuwige, aanbiddelijke,
goddelijke Moeder Italië" en waar bij Hitler de invloed
van het N.T. was, toen hij „Mein Kampf" schreef en
de grondslagen legde van het Nat. Socialisme.

Indertijd zijn ook over Bismarck's religieuze leven
soortgelijke vragen gesteld.

Op zichzelf kan men ieder het genoeg gunnen
daarmee bezig te zijn.

Maar er zijn altijd mensen, die er door in de
war gebracht worden. Die de conclusie trekken: dus
het fascisme is nog zoo kwaad niet! Menschen, die
't toch al zoo moeilijk hebben en wier gedachten-ver-
warring grooter wordt gemaakt.

We moeten voorzichtig zijn!

Ik weet toevallig, dat de dichter Adwaita (Dr J. A.
der Mouw) op zijn schrijftafel altijd een Bijbel had
liggen en er dikwijls in las. 'k Heb 't gezien en hij
heeft het mij verteld. 'k Weet ook, dat hij een vader-
lijke vriend was voor zijn leerlingen, met een intense
belangstelling voor alles van hun leven.

En wie iets van hem gelezen heeft weet zijn anti-
christelijke gedachtenwereld en felle persoonlijke haat
tegen Christus.

Daarmee hebben we iets te maken.

De vraag is niet of Mussolini in den Bijbel leest,
maar of hij zijn levenswerk heeft opgebouwd op den
grondslag van dat Woord.

Naar dien maatstaf gemeten is zijn werk en dat
van Hitler en dat van Adwaita — om die nu maar
eens samen te noemen — anti-christelijk!

Dat is voor het publieke leven van belang.

Zooals het voor datzelfde leven van belang is, dat
Mr Marchant vrijzinnig-democraat is gebleven en
Mr Duys socialist en alle bespiegeling over eventuele
persoonlijke vroomheid overbodig en verwarring-
wekkend.

Inzake den dichter Adwaita schreef ik zelf in „Bij
dichters en Schriftgeleerden"; ik haalde van hem ont-
stellende uittalingen aan.

Vragen als de hierboven gestelde te behandelen, heeft
zijn betekenis, omdat steeds weer het begrip „religie"
en „religieus" in geding is. Op dat punt heeft men de
meening van de Schrift en van Calvin scherp tegenover
die van sommige calvinisten te stellen.

„Vredes-mieren".

Marnix schrijft in „Groninger Kerkbode" over de be-
wering van velen, die de Calvinisten zoo zelfverzekerd
achten. O.m. lezen wij:

Daar zijn er onder de gereformeerden, die een uit-
zondering willen maken, die niet hoogmoedig en zelf-
verzekerd willen zijn. Die „open" willen staan voor
andere meening, die „breed" zijn in hun denken. Die
zeggen altijd te luisteren naar wat anderen beweren.
Geduldig, waardeerend.

Die mensen zijn menigmaal het bitterst in hun
oordeel. Zij zouden — deze verdraagzamen — die Cal-
vinistische dwarsdrijvers wel den mond willen snoe-
ren. Zij zijn er ook altijd op uit om dat te doen.

Want deze hooge en voorname eenvoudige mensen
kunnen dat hoogmoedig gedoe niet uitstaan. Zij zijn
wel gereformeerd, o, zeker, gaan misschien wel één-
maal zelfs naar de kerk, maar dat zelfverzekerde van
hun geloofsgenooten stuut hen tegen de borst. Als
een andersdenkende er met hen over spreekt, geven
zij hem gelijk. Zij haasten zich te verzekeren, dat zij
anders zijn. Zij moeten van al dat „Calvinisme" niets

hebben. Vinden die antirevolutionaire pers met haar
zelfverzekerdheid ondraaglijk. Lezen liever een groot
vrijzinnig orgaan, en vinden zoo in ethische lectuur
met wat Barthiaanschen „deemoed" toch eigenlijk hun
smaak.

Ik dacht zoo aan deze lieve verdraagzame mensen,
die gereformeerde „vredesmieren", die uit loutere
vredelievendheid, de Calvinistische strijdsmieren wel
zouden willen uitroeien, toen ik het betoog van Prof.
Haitjema volgde.

Wij antirevolutionairen en Calvinisten zijn zoo zelf-
verzekerd.

Weet gij wat mij nu zoo trof?

Dat deze professor in het ééne artikel, dat ik van
hem las, een zeer leerzaam artikel, dat moet ik zeg-
gen, tot driemalen toe verzekert, dat hij over
beweringen glimlacht.

Eerst is het een stille glimlach over de liberale
pers, dien ik trouwens begrijpen kan. Die glimlach
meen ik.

Dan is het een glimlach met anderen — „wij glim-
lachen samen" — als beweerd wordt, dat de weder-
geboorte bij het Barthianisme in het gedrang komt.

En eindelijk is het een gemeenschappelijk glim-
lachen, van den professor en zijn vrienden, over be-
paalde misverstanden.

Ik kan het niet helpen, maar die glimlach komt
mij zoo bekend voor.

Ik heb die op het gezicht gezien van den wijzen
liberaal in mijn jeugd als die het had over dat kleine
afgescheiden volkje, dat zich uitverkoren noemde.

Ik heb dien gezien op het gelaat van den „intellec-
tueel", die „open staat" voor allerlei meeningen, als
hij sprak over de actie van het gereformeerde volk
op allerlei terrein.

Het was een glimlach van zelfverzekerdheid. Trou-
wens alleen die kan zoo glimlachen. Men vindt dezen
glimlach alleen daar. Hij gaat zoo licht in een grim-
lach over.

De gereformeerden mogen nog zulke onhebbelijke
mensen zijn, maar dien glimlach zag ik bij hen
noot. Wel een trek van verontrusting op hun gelaat,
als zij de leugen zagen naderen. Omdat zij wisten
hoe gevaarlijk die is voor een menschenhart.

„Rusland van heden".

Tegenwoordig kan men in de kiosken een geïllu-
streerd blad verkrijgen, dat reeds zijn 4en jaargang
beleefd, onder den titel „R.V.H.", d.w.z. „Rusland van
heden". Het maakt reclame voor de sovjet-unie, en doet
dit op alle mogelijke manieren. Tegenover deze ver-
heerlijking van Rusland staat, onder veel ander pers-
materiaal, een artikel in „De School met den Bijbel",
van 18 Juli 1935.

Het artikel is geschreven door den heer van der Jagt,
en de redactie teekent aan, dat de schrijver ettelijke
jaren in sovjet-Rusland vertoefd heeft. Wij citeren er
enkele bijzonderheden uit. Wat den dwang, op het onder-
wijs geëfend, betreft:

De kinderen worden 's morgens voor aanvang van
't werk naar de z.g.n. „crèche" gebracht, blijven daar
tot na afloop van 't werk, waarna zij weer worden
afgehaald. Het partijbestuur is het hoofd van de
„crèche", dit benoemt een onderwijzeres, „verzorgster"
zou een beter woord zijn. Hoofvereiste voor deze
onderwijzeres is, dat zij veel communistische versjes
kent; dat is dan ook ongeveer het enige wat de klei-
nen wordt ingepompt. Op 't zingen van deze versjes,
die alle op marstempo gezet zijn, ziet men de kleine
hummels naar speelplaatsen marcheren (in de steden
zijn de parken de speelplaats, op 't platteland de step-
pen) waar dan enige gymnastiek beoefend wordt. Hoe-
wel de kleine hummels niet lezen kunnen, zijn de
wanden van de crèche behangen met allerlei op cou-
ranten beschilderde spreuken, z.a. „Lenin is dood,
maar zijn werk leeft", „Strijd tegen de Religie" enz.
enz., dit moet de kleinen dagelijks worden ingeprent.
Ik schreef: „dit moet", want zeer velen van de onder-
wijzers en/of onderwijzeressen doen dit tegen hun
overweging in; zouden zij het echter nalaten, dan
staat als lichtste straf, ontslag voor hen gereed.

Zeer vele malen hoorde ik de klacht van onder-
wijzers en onderwijzeressen: „het is vreselijk, in din-
gen te moeten voorgaan en ze toe te lichten, waarvan
men weet, dat alles leugen is".

Hoe deze dwang speciaal zich tegen den godsdienst
keert, leert het volgende:

Geeft men 't gewone onderwijs slechts oppervlakkig,
't marxisme wordt, als de onderwijzer partijman is,
in alle finesses behandeld. Speciaal de anti-godsdiens-
stige gezindheid wordt de jeugd als 't ware ingepompt.
De reclame: „Godsdienst is opium voor 't volk", vindt
men op elke school, op elk instituut.

Wat die dwang voor het sociale leven, en verder
voor de wereldrevolutie doet, leert — en het zal velen
nog even verwonderen — het volgende:

Als de kinderen de leeftijd van 6 jaar hebben be-
reikt, gaan zij naar „de school". Als ik hier spreek
over school, zowel in de grote steden als op 't land,
dan betekent dit: een lokaal, ex-woning of winkel-
huis, waarin zich bevinden: een hoeveelheid banken,
een tafel met of zonder stoel (dit hangt er van af, of
de onderwijzer een stoel kan financieren), een bord;
aan de wand hangen verschillende platen, alle be-
trekking hebbend op militarisme. Zo ziet men b.v.
oorlogsschepen (uitsluitend Engelse), geweren, revol-
vers, tanks, de uitwerking van gasbommen, rookmas-
kers; het transport van oorlogswerktuigen, op- en
afladen op treinen; het werk van 't Rode Kruis,
kortom op de lagere school krijgt men een beeld van
een complete oorlogsuitrusting en oorlogsvoering, want
ook loopgraven in maquette ontbreken niet.

En eindelijk, ter zake van de knechting van het ge-
schiedenis-onderwijs:

Worden de kinderen beneden 12 jaar in hoofdzak
opgeleid in 't militarisme en communisme, in de
hogere klassen krijgen de oudere, behalve het her-